

แนวทางการพัฒนารูธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในประเทศไทย Business Development Guidelines to Support Tourism Behaviours of Elders Travelling in Thailand

♦ วิลาสินี ยนต์วิทย์

รักษาการคณบดี และอาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยดุสิตธานี

Wilasinee Yonwikai

Acting Dean, Graduate School, Dusit Thani College, E-mail: wilasinee.yo@dtc.ac.th

Abstract

The increasing number of elderly population worldwide affects changes in various types of businesses including tourism in which elderly tourists are the group of tourists with high purchasing power. They spend longer to travel than other groups of tourists focusing on tourism and the receive of good quality services that are worth considering the price but not necessarily be the lowest price. They also give an emphasis on self-satisfaction and times when deciding on the attractions and services, thus they have a thorough and careful decision in buying and using the service. This abstract aims to impart the knowledge in literature related both Thai and international and finally brings into the important issues that will benefit the tourism-related sector in Thailand to see what should be improved or changed in terms of policies in supporting the opportunities from the increasing number of seniors in various countries around the world. Government agencies should support development of facilities whether in public transportation or information technology and promote a variety of language education to the people for the understandable communication. These reinforce traveling experiences for elders from various countries in all dimensions and more profound. For business sector, it should increase marketing promotion to target groups of potential elderly tourists organising popular tourist programs such as health tourism in which Thailand has the strengths in natural environment, cultural tourism with unique local wisdom and long-term travel that is worthwhile. There also should be public relations information that expresses the safety of tourism in Thailand with the principles of design that support travel and daily life of the elderly including travel safety, and Thai elderly care service with international service standards that the tourists will receive.

Keywords: Business Development, Tourism Behaviour, Thailand, Elderly

บทคัดย่อ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วโลก ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายประเภทธุรกิจ รวมถึงการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง ใช้เวลาในการท่องเที่ยวยาวนานกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ เน้นการท่องเที่ยวและรับบริการที่มีคุณภาพดี คำนึงถึงความปลอดภัย แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นราคาที่ต่ำที่สุด ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของตนเอง มีเวลาในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ จึงมีความละเอียดรอบคอบในการตัดสินใจเลือกซื้อและใช้บริการ บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบโอกาสของธุรกิจไทยเมื่อนักท่องเที่ยวสูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น 2) เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากประเทศต่าง ๆ 3) เพื่อทราบประเภทการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 4) เพื่อการได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ โดยบทความฉบับนี้ได้ถอดองค์ความรู้จากการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ จนได้ประเด็นสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ เพื่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เห็นสิ่งที่ควรพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงนโยบายเพื่อรองรับโอกาสจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นในหลากหลายประเทศทั่วโลก หน่วยงานภาครัฐจึงควรมียุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจนและตรงทิศทาง สนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านการขนส่งสาธารณะ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการศึกษาด้านภาษาต่าง ๆ ที่หลากหลายแก่ประชาชนเพื่อการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับผู้สูงอายุจากประเทศต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนทุกมิติและลึกซึ้งมากขึ้น บทความภาคธุรกิจต่าง ๆ ควรเพิ่มการส่งเสริมการตลาดไปยังกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ทั้งการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีไทยที่เป็นเอกลักษณ์ การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวที่มีคุณค่า มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่แสดงออกถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วยหลักการออกแบบที่รองรับการเดินทางและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ รวมถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยวและการที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการบริการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุแบบไทยด้วยมาตรฐานการบริการระดับสากล

คำสำคัญ : การพัฒนาธุรกิจ พฤติกรรมการท่องเที่ยว ประเทศไทย ผู้สูงอายุ

บทนำ

การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีการแข่งขันสูงทำให้ธุรกิจต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนับเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ และเป็นตลาดที่ธุรกิจควรให้ความสนใจ เพราะมีจำนวนมากขึ้น มีกำลังการซื้อ และมีความสามารถในการเข้าถึง

เทคโนโลยี นักท่องเที่ยวสูงอายุเป็นกลุ่มที่นิยมท่องเที่ยวแบบใช้เวลาพำนักรหลายวันเพื่อการพักผ่อน และเพื่อการศึกษาเรียนรู้ (Sriampornekkul, L., and Chuntuk, T., 2018 : 12-28) ตามที่องค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์ไว้ว่า ช่วงศตวรรษที่ 21 โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยนิยามคำว่าสังคมผู้สูงอายุนั้นได้แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึงประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึงประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 และ 3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super Aged Society) หมายถึงประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้น ๆ เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ ทั้งด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้านการแพทย์ ด้านเทคโนโลยี และด้านโภชนาการ โดยประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ที่เป็นประเทศแรกคือ ประเทศญี่ปุ่น ตามมาด้วยอิตาลี เยอรมนี สวีเดน สำหรับประเทศไทยนั้น ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ. 2548 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568 (Sukothai Thammathirat Open University, 2019) โดยประเทศไทยนั้นมีนักท่องเที่ยวสูงอายุเข้ามาท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละมากกว่า 16.45 ของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอายุ ซึ่งในประเทศไทยนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ผลักดันให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยผลักดันให้มีการตั้งศูนย์สุขภาพ และเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในกลุ่มคนดังกล่าว ทำให้จังหวัดเชียงใหม่ของประเทศติดอันดับ 1 ใน 6 เมืองยอดนิยมที่เป็นจุดหมายปลายทางที่ดีที่สุดของนักท่องเที่ยวต่างชาติในวัยเกษียณ เนื่องจากค่าครองชีพที่ไม่สูงมาก อากาศดี มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ร้านอาหาร และสถานบริการทางการแพทย์ที่ทันสมัย (Sangkakorn, K., et al., 2015) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรดังกล่าวเป็นภาวะการณ์ที่ทำให้ธุรกิจควรจะคว้าโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวสูงอายุที่ส่วนใหญ่ใช้เวลาหลังวัยเกษียณในการพักผ่อนหย่อนใจ หาประสบการณ์แปลกใหม่ ไร้ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา และช่วงเวลาในการท่องเที่ยว มีกำลังซื้อที่สูง และยังมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Wattanakamolchai, S., and Yim-on, Y., 2010 : 95-103) ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงควรศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ ไม่เพียงแต่ในส่วนของการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสของผลิตภัณฑ์และบริการประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

ดังนั้นในบทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบโอกาสของธุรกิจไทยเมื่อนักท่องเที่ยวสูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น ได้ผลจากการศึกษาความแตกต่างด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวภายในประเทศไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุจากประเทศต่างๆ และประเภทการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ อีกทั้งยังได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ

โอกาสของธุรกิจไทยเมื่อนักท่องเที่ยวสูงอายุเพิ่มมากขึ้น

มีการคาดการณ์จากองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ว่าปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวสูงอายุมากกว่า 611 ล้านคน โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีอิทธิพลมากกว่านักท่องเที่ยวช่วงวัยอื่น เพราะไม่มีภาระด้านการงานที่จำกัดให้ท่องเที่ยวเฉพาะช่วงเวลาวันหยุดประจำสัปดาห์ หรือช่วงวันหยุดยาวเท่านั้น มีกำลังซื้อจากเงินสะสม และสวัสดิการจากรัฐบาล นักท่องเที่ยวสูงอายุบางคนยังมีผู้ติดตามด้วย ทำให้สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากค่าใช้จ่ายของผู้ติดตามที่มาท่องเที่ยวด้วยกันกับผู้สูงอายุ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถสร้างรายได้ให้ประเทศไทยสูงถึง 195,891 ล้านบาท โดยเป็นรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติ 183,869 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทย จำนวน 12,022 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวสูงอายุสูงถึง 6.2 ล้านคน โดยในปัจจุบันนี้ นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติ 3 อันดับแรก คือ นักท่องเที่ยวชาวจีน มาเลเซีย และญี่ปุ่น ตามลำดับ ในขณะที่ด้านจำนวนเงินใช้จ่ายต่อวันนั้น นักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันสูงสุด 3 อันดับแรก คือ สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เน้นจ่ายให้กับเรื่องของที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม รองลงมาคือ บริการเชิงสุขภาพ และกิจกรรมกีฬา (Ministry of Tourism and Sports., 2016) โดยแหล่งที่เป็นที่นิยมสูงสุดในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติเรียงตามลำดับดังนี้ อันดับแรกคือ พัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวจีน มาเลเซีย ออสเตรเลีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร รองลงมาคือ เชียงใหม่ ที่เป็นที่ยิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร ถัดมาคือ จังหวัด พังงา กระบี่ ภูเก็ต ที่เป็นที่ยิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ออสเตรเลีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร ส่วนกรุงเทพมหานครนั้น เป็นจังหวัดที่ติดอันดับในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวจีน และมาเลเซีย และยังมีหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่เป็นที่ยิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุมาเลเซีย รวมถึงจังหวัดเชียงรายที่เป็นที่ยิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวจีน ญี่ปุ่น ซึ่งจากผลสำรวจระบุว่าประเทศไทย เป็นประเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุดในภูมิภาคเอเชีย ที่นักท่องเที่ยวสูงอายุทั่วโลกเลือกเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและใช้ชีวิต ซึ่งระยะเวลาที่ใช้ในการพำนักรเฉลี่ยอยู่ที่ 10.72 วันต่อครั้ง โดยเหตุผลที่ประเทศไทยได้คะแนนความนิยมสูงสุด เพราะราคาอาหารที่พัก ค่าครองชีพ กิจกรรมบันเทิง สันทนาการต่าง ๆ ไม่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่สำคัญคือค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล และการดูแลสุขภาพ ไม่สูงเมื่อเทียบกับคุณค่าและคุณภาพที่ได้รับ โดยประเด็นที่นักท่องเที่ยวสูงอายุให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงนั้น หากประเทศไทยทำได้ก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวสูงอายุจากนานาชาติได้แก่ จำนวนเวลาพำนักรที่ได้รับการอนุมัติวีซ่า ระบบสาธารณสุข สุขอนามัย ความปลอดภัย ระบบเครือข่ายสารสนเทศที่เสถียรครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย และสาธารณูปโภคด้านการขนส่งที่รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ (MGR Online, 2017) จึงจะเห็นได้ว่าความนิยมในการท่องเที่ยวประเทศไทย และจำนวนนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดโอกาสของธุรกิจไทยที่สามารถปรับตัวพัฒนาขีดความสามารถด้านการบริการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นประโยชน์ดังกล่าว

ความแตกต่างด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ

ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีรายละเอียดดังนี้ (Sangkarn, K., et al., 2015)

นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนฟื้นฟูร่างกาย และจิตใจ นิยมท่องเที่ยวในประเทศ ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว 1-3 วัน นิยมการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล ประเพณี โดยไม่จำกัดว่าจะอยู่ในช่วงฤดูกาลไหนของประเทศ โดยมักเดินทางท่องเที่ยวไปกับบุตรหลาน ญาติ พี่น้อง หรือคนในครอบครัว นิยมกิจกรรมที่ได้ชมธรรมชาติ ทักทายพืชมงคล เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก น้ำพุ ทะเล ซึ่งการท่องเที่ยวจะมี บุตรหลาน ญาติ และคนในครอบครัวเป็นคนหาข้อมูลและจัดการวางแผนการท่องเที่ยว ในส่วนของอาหารนั้นชื่นชอบอาหารเพื่อสุขภาพ เน้นการท่องเที่ยวที่มีเวลาพักผ่อนไม่เหน็ดเหนื่อยเกินไป พาหนะเดินทางที่ขึ้นลงสะดวก พื้นไม่สูง ประตุมิขนาดกว้าง ที่พักมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ มีลิฟต์ หรืออยู่ชั้นล่าง มีทางลาด มีเจ้าหน้าที่นำเที่ยวที่มีความรู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างละเอียด และควรมีความสามารถด้านการปฐมพยาบาล

นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างชาติ พบความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยในบางประเด็น ผู้สูงอายุกลุ่มชาวต่างชาติ จะมีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่สวยงาม ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งสูงถึง 8-15 วัน และการท่องเที่ยวมักเดินทางไปกับคู่สมรส โดยวางแผนการเดินทางด้วยตนเอง หรือคู่สมรสเป็นผู้ดำเนินการให้ ค้นหาค้นหาว่าข้อมูลการท่องเที่ยวจากแหล่งเว็บไซต์ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้านอาหารนั้นผู้สูงอายุชาวต่างชาติ นิยมบริโภคอาหารท้องถิ่น ในส่วนของพาหนะเดินทางให้ความสำคัญกับเบาะนั่งที่สบายไม่แข็งกระด้าง และมีคำแนะนำว่าการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตควรมีการจัดแสดงรูปภาพของสถานที่ท่องเที่ยวประกอบคำบรรยาย รวมถึงวีดิทัศน์ที่ให้รายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

ประเภทการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ

นักท่องเที่ยวสูงอายุ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่กำลังซื้อสูง สามารถพำนักเพื่อการท่องเที่ยวระยะยาว โดยผู้สูงอายุบางรายที่เกษียณอายุการทำงานแล้วจะมีสวัสดิการหรือบำนาญที่รัฐมอบให้ เป็นรายได้ประจำเดือนที่มั่นคง ตัดสินใจเลือกประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่รองรับความต้องการได้อย่างหลากหลาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้ใช้เวลาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ (De Aguiar, E., et al., 2012) ซึ่งประเทศไทยมีจุดเด่นด้านการนำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีคฤหาสน์ผู้นำทัวร์ที่มีความเชี่ยวชาญและรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีความเป็นมิตร และดูแลเอาใจใส่ให้บริการ ด้วยค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่เอกลักษณ์สวยงาม ผู้สูงอายุชื่นชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นเพื่อการพักผ่อน ชมธรรมชาติ โบราณสถาน เดินทางไปเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการท่องเที่ยวลักษณะนี้ผู้สูงอายุนอกจากจะต้องการ

เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมเชิงลึกเพื่อเรียนรู้ความแตกต่างอย่างมีเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการได้ย้อนรอยอดีตทางวัฒนธรรม ชื่นชอบการชมแสดงทางวัฒนธรรม ยังต้องการที่พัก ร้านอาหารพื้นเมือง และร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและนันทนาการ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อกิจกรรมในเชิงรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพ ภาวะร่างกายของตัวเอง การดูแลหลังการผ่าตัด การฝึกนวดตัวเองเพื่อการผ่อนคลาย และกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ เช่น กีฬาอล์ฟ โยคะ เป็นต้น การท่องเที่ยวลักษณะนี้ผู้สูงอายุคาดหวังที่จะสร้างความกระปรี้กระเปร่า อ่อนกว่าวัย อีกทั้งยังมีรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยในการผ่อนคลายร่างกายจิตใจ และสมอง ฝึกฝนอารมณ์ให้มั่นคง อาศัยการทำงานศิลปะหลากหลายรูปแบบ เช่น การเพ้นท์สี เย็บปักถักร้อย เครื่องประดับ และอัญมณี เป็นต้น

การท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Aneksuk, B., 2017) คือ แนวคิดการบริโภคอาหารแบบเนิบช้า ที่ผู้บริโภคในฝั่งประเทศตะวันตกต้องการหลีกเลี่ยงวิถีการบริโภคอาหารจานด่วน (Fast food) ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ นำไปสู่การเกิดแนวคิดการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Slow tourism) ที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสามารถใช้ระยะเวลาเพียงพอสักเพื่อเรียนรู้ และศึกษาความแตกต่างของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างละเอียดและได้สัมผัสประสบการณ์เชิงลึก โดยมีตัวอย่างของรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ดังนี้

- การเดินเท้าเพื่อการท่องเที่ยว
- การขี่จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
- การเดินทางโดยรถไฟเพื่อการท่องเที่ยว
- การได้ลงมือทำอาหารท้องถิ่นตามแบบคุณภาพชีวิตของชาวเมืองที่เดินทางไปท่องเที่ยว
- การรักษาพยาบาลแบบธรรมชาติบำบัด

แนวทางการพัฒนารัฐกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ

เนื่องจากความมีอิสระในการใช้ชีวิตที่มากขึ้น ทำให้มีเวลาว่างที่มากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มช่วงอายุอื่น ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดที่ให้เวลาในการตัดสินใจ และศึกษาข้อมูลประกอบ นานกว่ากลุ่มคนที่อายุน้อย เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์และบริการที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด (Sniadek, J., 2006) ในการพัฒนารัฐกิจเพื่อโอกาสในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางประชากรศาสตร์ด้านอายุของนักท่องเที่ยว ที่มีกลุ่มผู้สูงอายุที่มีคุณภาพมากขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาในการสร้างแนวทางในการวางกลยุทธ์เพื่อเพิ่มรายได้และศักยภาพของรัฐกิจตามความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี ต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัย ความคุ้มค่าในใช้จ่ายเพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับบริการ เน้นการดูแลสุขภาพกายและใจ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ รวมถึงการได้รับรู้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ช่วงวัยสูงอายุพึงมีพึงได้

• ปัจจัยด้านความปลอดภัยและความคุ้มค่าคือสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ระบุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ว่าด้วยการคุ้มครอง ส่งเสริม สิทธิที่จะได้รับการบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่สะดวกรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงความสะอาดและปลอดภัยโดยตรงในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะอื่นๆ และพบว่าแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยยังประสบปัญหาด้านความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ปัญหาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวด้านพื้นที่ และสิ่งปลูกสร้าง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังใช้บันไดเพื่อขึ้นสู่ที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด โบราณสถาน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ไม่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยในกลุ่มผู้สูงอายุ และบางแห่งไม่มีราวบันไดให้จับ ทางเดินขึ้นน้ำตกหรือที่ลาดชันตามสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติไม่ได้ออกแบบให้รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ หรือแม้แต่สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติอย่างน้ำพุร้อนบางแห่งก็ไม่มีป้ายเตือนถึงข้อควรระวังในกลุ่มผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิต โรคหัวใจ ไม่ได้ระบุข้อมูลถึงสัดส่วนปริมาณแร่ธาตุต่าง ๆ ในน้ำ เพื่อประโยชน์ในการรับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ถึงอันตรายมีอาจกระทบต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ด้านห้องน้ำและสุขภัณฑ์ต่างๆ ที่หลายแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้มีการจัดแยกให้กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

ปัญหาความปลอดภัยด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการเดินทางของนักท่องเที่ยวสูงอายุนั้นต้องอาศัยยานพาหนะเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงจำนวนน้อยที่จะทำการเช่า ยานพาหนะแล้วขับขึ้นด้วยตนเอง ปัญหาของความปลอดภัยด้านการเดินทางเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวก็คือ การไม่ได้ออกแบบยานพาหนะเพื่อรับรอง ทั้งรถบัส รถตู้นำเที่ยว รถสามล้อ รถยนต์ และจักรยานยนต์รับจ้าง ที่นั่งไม่ได้ออกแบบมาโดยคำนึงถึงสุขภาพและความปลอดภัย ขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน บางคันอยู่ในสภาพที่เก่าและน่าจะเป็นอันตราย มีการเรียกเก็บค่าโดยสารที่แพงเกินควรเมื่อเห็นว่าผู้โดยสารเป็นผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาด้านสภาพถนนที่ผิวจราจรชำรุด ขรุขระเป็นหลุมบ่อ ทำให้เกิดความยากลำบากและอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูงอายุได้ (Manyarom, M., 2015)

นอกประเด็นความปลอดภัยที่เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของผู้สูงอายุแล้ว ยังมีการพิจารณาด้านความคุ้มค่าอีกปัจจัยด้วย ยืนยันได้จากผลการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น (Yoshida, D., et al., 2018 : 127-137) พบว่านักท่องเที่ยวรู้จักประเทศไทยจากสื่อโทรทัศน์ และนิยมมาท่องเที่ยวช่วงเดือน กรกฎาคม-กันยายน โดยใช้เวลาในการพำนักรเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทยครั้งละ 5-7 วัน โดยใช้บริการจากบริษัทนำเที่ยวประเภทแพ็คเกจทัวร์ โดยมีคาดหวังด้านความปลอดภัย และมีความพึงพอใจด้านราคาในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยในระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า หน่วยงานภาครัฐ และฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น และควรมีการพัฒนาสินค้าและบริการให้ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างรายได้และกระตุ้นยอดขายได้มากขึ้นจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยนั้นพบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยนิยมท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยพบว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่าในการบริการที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว (On-Arun, K., 2010) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่านักท่องเที่ยวที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ภาระครอบครัว อาชีพ ระดับรายได้และสุขภาพที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน คือชอบไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ มีรถจักรยานขึ้นลง มีทางลาดสำหรับรถเข็น มีสถานที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีบริการรับส่งเพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่า (Anekjumnongporn, P., 2016)

จากข้อมูลดังกล่าว จะพบว่าในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวไทยหรือต่างชาติ สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญในการตัดสินใจ คือ เรื่องของความปลอดภัย และความคุ้มค่าด้านราคา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายและวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม พร้อมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความปลอดภัยและมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม

• สิทธิประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวในกลุ่มผู้สูงอายุ

ในการวางแผนการตลาดและดำเนินธุรกิจนั้น การใช้เครื่องมือการส่งเสริมการตลาดอย่างการมอบสิทธิประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มผู้สูงอายุก็เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการ เพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด และสร้างความได้เปรียบคู่แข่งในประเภทธุรกิจการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ว่าด้วยการคุ้มครอง ส่งเสริม สิทธิของผู้สูงอายุนั้น ได้มีการระบุว่าผู้สูงอายุจะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวเยี่ยมชมในสถานที่ของรัฐ เช่น พิพิธภัณฑ์ อุทยานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ เป็นต้น (Manyarom, M., 2015)

สายการบินไทยแอร์เอเชีย ที่เล็งเห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อ และมีเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว และในการเดินทางแต่ละครั้งจะใช้จ่ายไปกับการซื้อของฝาก ของที่ระลึกเป็นจำนวนมาก จึงมีสิทธิประโยชน์ด้วยการเพิ่มน้ำหนักกระเป๋าฟรี 20 กิโลกรัม ให้กับผู้โดยสารที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป และซื้อน้ำหนักกระเป๋าแล้ว 20 กิโลกรัมในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อลดข้อจำกัดในการซื้อของฝากเมื่อเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ (MGR Online, 2017) ในขณะที่สายการบินบางกอกแอร์เวย์ส ให้ส่วนลด 10 เปอร์เซ็นต์ กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุสำหรับทุกเส้นทางการบินทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ ไม่จำกัดช่วงเวลา พร้อมบริการรถเข็นแบบไม่มีค่าใช้จ่ายเพียงแจ้งไปที่สายการบินก่อนเดินทาง 24 ชั่วโมง

ในด้านการเดินทางทางบกนั้น สิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับสามารถนำมาเผยแพร่เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวมีทั้งการเดินทางในกรุงเทพ ด้วยขนส่งมวลชนกรุงเทพ ผู้สูงอายุสามารถแสดงบัตรประชาชนเพื่อได้รับส่วนลดค่าโดยสาร 50 เปอร์เซ็นต์ การเดินทางด้วยรถไฟฟ้าผู้สูงอายุจะได้รับส่วนลดในการเดินทางภายใน

ช่วงเวลาต่าง ๆ เมื่อติดต่อกับผู้จำหน่ายตัว ในขณะที่รถไฟใต้ดินผู้สูงอายุจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้วยส่วนลด 50 เปอร์เซ็นต์ สำหรับผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ รถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ให้ส่วนลดครึ่งหนึ่งกับผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป เช่นเดียวกับรถไฟไทย และรถทัวร์ของบริษัท ขนส่ง จำกัด (U-paiboon, J., 2017)

สรุป

การเพิ่มขึ้นในจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลกนั้นสร้างโอกาสให้กับธุรกิจไทยในหลากหลายมิติโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากการศึกษาความแตกต่างด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากประเทศต่าง ๆ พบว่าผู้สูงอายุชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยจะใช้เวลานานกว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย และมักค้นหาข้อมูลและเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง จึงควรส่งเสริมให้มีการสื่อสารนำเสนอประเทศไทยผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยอินเทอร์เน็ต ในด้านประเภทการท่องเที่ยวนั้น ผู้สูงอายุสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและนันทนาการ รวมถึงการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเอื้อประโยชน์ให้เกิดการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุ แนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยของผู้สูงอายุนั้น ควรเน้นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียดส่งเสริมสุขภาพ เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไปคือ ใช้เวลาในการตัดสินใจที่นานกว่า ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ให้ความสำคัญกับการได้รับความพึงพอใจจากท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี ให้เวลาในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งนานกว่า และยินดีใช้จ่ายเพื่อบริการที่คุ้มค่าไม่จำเป็นต้องราคาต่ำที่สุดเพื่อแลกกับการทำงานหนักและเก็บเงินมาทั้งชีวิต มีปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความคุ้มค่าและความปลอดภัย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคธุรกิจต่าง ๆ จึงควรมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับตลาดกลุ่มนี้ ต้องมีการศึกษารายละเอียด และควรมีการเตรียมการที่ดี ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งด้านความต้องการทางร่างกาย ที่ต้องการความปลอดภัยในการเดินทาง และร่วมกิจกรรม ส่งเสริมให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ทั้งด้านรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะในการดูแลผู้สูงอายุในกรณีต่าง ๆ และการใช้ภาษาที่หลากหลายรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากนานาประเทศ ในด้านสิทธิประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุควรมีการรวบรวมข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลถึงสิทธิของผู้สูงอายุในสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย และการให้ส่วนลดพิเศษกับการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการพำนักระยะยาวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ อันจะเป็นการพัฒนาธุรกิจเพื่อรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์ครบทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่แนวโน้มขยายตัวมากขึ้น เนื่องด้วยมีผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงมากขึ้น และมีศักยภาพในการใช้จ่าย ทำให้สามารถเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวได้ทั้ง

ในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันประเทศไทยยังเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติให้ความสนใจเลือกเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทยยังมีความนิยมท่องเที่ยวภายในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศเพื่อนบ้านของไทยก็มีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งให้ความสำคัญกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว และนโยบายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ทั้งด้านการปรับภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งสนับสนุนทางการเดินทางท่องเที่ยว ที่พักผ่อนในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุชาวต่างประเทศและชาวไทย ยังคงเลือกประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ในการท่องเที่ยว เพื่อไม่เสียโอกาสทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวประเทศไทย ภายใต้สถานการณ์การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จากประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

References

- Anekjumnongporn, Pongsavake. (2016). *The Traveling Behavior of The Baby Boomer Generation in Bangkok*. Hospitality and Tourism Industry Management. Graduate School, Bangkok University. 136 pages.
- Aneksuk, Boonyasarit. (2017). *Slow Travel: A concept Survey*. Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University, Ubon Ratchathani University, 8(1), 26-47.
- De Aguiar Eusebio, M.C., Aibeo Carneiro, M.J., Kastenholz, E., Dourado Alvelos, H.M. (2012). *Potential Benefits of The Development on An European Programme of Social Tourism for Seniors*. [online] Retrieved from http://www.ecalypso.eu/webs/steep/web/documentos/DOC_2_4.pdf on 2 April 2019.
- Duangdao, Yoshida., et al. (2018). *Expectation and Satisfaction towards The Travel in Thailand of Japanese Elderly Tourists*. Journal of Thonburi University. 12 (Special Issue), 127-137.
- Manyarom, Mongkol. (2015). *Law for Senior Tourism*. [online] Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/634497> on 9 April 2019.
- MGR Online. (2017). *The tourism market for the elderly is about 200,000 million baht*. [online] Retrieved from <https://mgronline.com/business/detail/9600000001108> on 11 April 2019.
- MGR Online. (2017). *Inviting the elderly to enjoy with many privileges from AirAsia*. [online] Retrieved from <https://mgronline.com/travel/detail/9600000053206> on 10 May 2019.
- Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Ministry of Tourism & Sports 4th Strategic Plan*. [online] Retrieved from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689 on 1 March 2019.

- On-Arun, Khaothip. (2010). *Factors Affecting Domestic Tourist Behavior of Senior Thai Citizens. Independent Study*. Master of Economics (Business Economics). Department of Economics. Kasetsart University. 155 pages.
- Sangkakorn, Korawan., et al. (2015). *Tourism Management and Administration in the Upper North of Thailand for Supporting Senior Tourists*. The Thailand Research Fund. [online] Retrieved from http://www.sri.cmu.ac.th/~ctrd/uploads/files/file_20171206_1512542336.pdf on 1 March 2019.
- Sniadek, Joanna. (2006). *Age of Seniors - A Challenge for Tourism and Leisure Industry*. Studies in Physical Culture and Tourism, 13(1), 103-105.
- Sriampornekkul, Ladna., and Chuntuk, Thirawat. (2018), *Quality Tourism for Senior Tourists*. Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University, 4(1), 12 - 28.
- Sukothai Thammathirat Open University. (2019). *Definition: Elderly society*. [online] Retrieved from <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html> on 1 March 2019.
- U-paiboon, Jutiporn. (2017). *เดินทางด้วยส่วนลด สิทธิสำหรับวัยเก๋า*. [online] Retrieved from <http://www.younghappy.org/th/promotion-senior/> on 10 May 2019.
- Wattanakamolchai, Somyot., and Yim-On, Yaowalak. (2010). *Senior Tourists: A Market with Potential for the Tourism Industry*. Panyapiwat Journal, 2(1), 95-103.

Wilasinee Yonwikai, Ph.D., Doctor of Business Administration,
Naresuan University, Acting Dean, Graduate School,
Dusit Thani College.